

Thema

DE TOORTS

44

DECEMBER 1997, 15e JAARGANG

Contactblad van het IVN

afdeling Haarlem en omstreken

IVN Campagne 'Water natuurlijk'

Lezingenprogramma 1998

Bijgesloten enquête

Practisch werken in de natuur

IVN ZAKELIJK

"De Toorts" is het contactblad van de IVN afdeling Haarlem en omstreken. Het IVN Vereniging voor natuur- en Milieueducatie is een vereniging van vrijwilligers en beroepskrachten die streeft naar meer natuur en een betere kwaliteit van het milieu. Verspreid over Nederland heeft het IVN ruim 180 afdelingen. Meer dan 16.000 leden zetten zich actief in voor natuur en milieu door middel van allerlei voorlichtende en educatieve activiteiten.

BESTUUR VAN DE AFDELING HAARLEM EN OMSTREKEN

Voorzitter

A.P. Hagens, Soestdijkstraat 30, 2012 KS Haarlem, Tel.023 5312427

Secretaris

Mw. J. de Vries, Zwitserlandstraat 82, 2034 BN Haarlem, Tel.023 5331557

2e secretaris

Vakant

Penningmeester

Mw. C.C. Allaert, Spaarndamseweg 270 rood, 2021 KB Haarlem

Leden:

H.P.J. van Bakel, Brederodelaan 39, 2061 KG Bloemendaal, Tel.023 5393507

Mw. A. Wegman, C.Koetsstraat 58, 2036 AB Haarlem, Tel.023 5352224

Jacq. de Jong, F. Netscherstraat 18, 2024 KS Haarlem, Tel. 023 5254941

Coördinatoren werkgroepen:

Werkgroep Exkursies: Eric van Bakel, Tel. 023 5393507

Werkgroep Publiciteit: Jan Rooymans, Tel. 023 5286186

Werkgroep Groene Winkel: Cock Meijer, Tel. 023 5247437

Werkgroep Kursussen: Anneke Wegman, Tel. 023 5352224

Werkgroep Kinderen: Wil Stumpe, Tel. 023 5374168

Werkgroep Tentoonstellingen: Jacques de Jong, Tel. 023 5254941

Werkgroep "De Toorts": Theo Litjens, Tel. 023 5280173

Werkgroep Lezingen: Jan-Willem van Velzen, Tel. 023 5291207

Jaarbijdrage (Leden en donateurs) f 30,-

Te storten op girorekening 5007954 t.n.v. IVN-afdeling Haarlem en Omstreken.

Leden ontvangen tevens "Mens en natuur" van het landelijk IVN.

Materiaalcoördinator

Annelies Botschuyver, Tel. 023 5317756

Ledenadministratie

Mw. J. de Vries, Zwitserlandstraat 82, 2034 BN Haarlem, Tel. 023 5331557

Redactie van "De Toorts"

Yvonne Beerthuizen, Caroline Dijkman, Jacques de Jong, Theo Litjens

Redactieadres

Jacq. de Jong, F. Netscherstraat 18, 2024 KS Haarlem, Tel. 023 5254941

Distributie van "De Toorts"

Tel. 023 5263735

INHOUD

Van de bestuurstafel	4
IVN Campagne 'Water Natuurlijk 1998 - 2000'	4
Eetbare en/of geneeskrachtige kruiden	5
Lezingen programma 1998	6
Buurtgenoten	7
Gidsen op 't spoor	10
IVN'ers die praktisch in de natuur werkzaam willen zijn	11
Kinderhoek	12
De ziekte van Lyme en tekenbeten	14
Wijzigingen ledenbestand	16
Gidsenperikelen	16
Knollen voor citroenen	17
Slapen als een roos	18
Wist u dat?	19
Nationaal Park Zuid-Kennemerland	20
excursies eerste kwartaal 1998	
Berichten uit het vogelhospitaal	21
Heimanshof-programma 1998	22

VAN DE REDACTIETAFEL

De Toorts bevat deze keer een bijzonder toevoegsel n.l. een enquêteformulier. Het doel daarvan zal duidelijk zijn. Om het redactionele werk goed te kunnen uitvoeren is het oordeel van de lezers over de Toorts onmisbaar.

Hoewel u een stukje schrijfwerk nu niet direct met gejuich zult begroeten, vraagt de redactie toch van u allen aan de enquête mee te werken. De enquête is zo ingericht, dat het u weinig tijd zal kosten hem in te vullen. De redactie rekent op u.

Bij voorbaat onze hartelijke dank voor uw inzet. Het woord "beleid" heeft voor veel mensen de lading van zwaarwichtigheid, deftige bewoordingen en vaak ver verwijderd van de praktijk van het dagelijks leven.

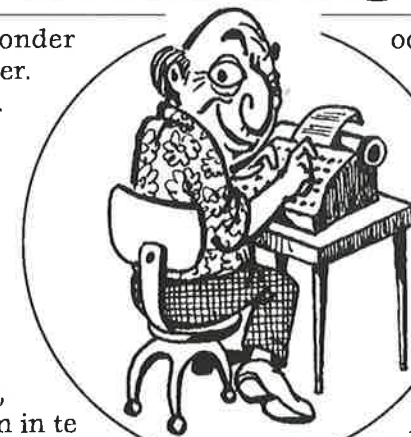
Toch kan ook het INV, een vereniging van "doeners" niet zonder beleid. Van tijd tot tijd moet elke organisatie of vereniging zich uitspreken over de uitgangspunten voor haar doen en laten voor de komende jaren. Niet alleen het landelijk IVN, maar

ook ons eigen IVN Haarlem e.o. hebben duidelijke beleidspunten voor de toekomst gekozen. In een speciaal daaraan gewijd artikel gaat onze voorzitter nader in op dit beleid.

In het redactioneel van de Toorts van maart van dit jaar wees de redactie reeds op het thema "water" door het landelijk IVN als praktische insteek voor het beleid voor de jaren 1998 - 2000.

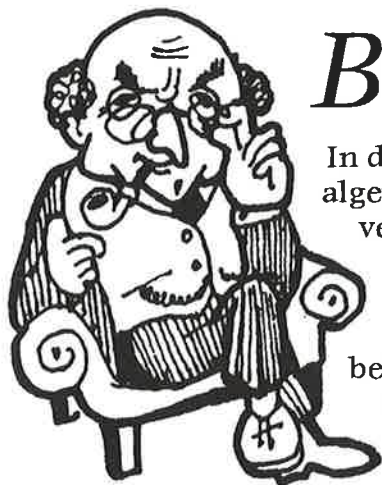
Alom zijn in de gekozen publicaties van autoriteiten en natuur- en milieuverenigingen de voortekenen bespeurbaar. Ook in deze Toorts wordt hier aandacht aan besteed.

Het einde van het jaar 1997 komt, als u dit Toortsnummer ontvangt, met rasse schreden naderbij. Het is de periode van Kerst- Oudjaar- en Nieuwjaarsviering. De redactie wenst u dan ook een sfeervol Kerstfeest toe en een voorspoedig 1998. De redactie

Kopij voor het volgende nummer inleveren uiterlijk 1 maart 1998

Heel handig is het voor de redactie als u uw ingezonden werk op een floppy aanlevert (inclusief een uitdraai van uw artikel). Tik de teksten zo eenvoudig mogelijk (platte tekst) d.w.z. maak het niet te mooi! De bewerking ervan is voor de redactie dan nog gemakkelijker.

Bestuursmededeling

In de voorjaars algemene ledenvergadering hebben we reeds aandacht besteed aan het landelijke IVN beleidsplan en de invulling die wij als afdeling daaraan geven. Om het geheugen even op te

frissen; uit het landelijk beleidsplan nemen we een aantal punten over, die we extra aandacht zullen geven. Deze kernpunten zijn: méér aandacht voor milieu-aspecten méér aandacht voor jongeren versterken van de identiteit van het IVN vergoeding vragen voor activiteiten Deze punten gelden voor alle activiteiten van alle werkgroepen.

Dit jaar hebben we als bestuur drie maal met de coördinatoren vergaderd, waarbij deze kernpunten uitvoerig besproken zijn. Vervolgens is in alle werkgroepen gekeken hoe men een en ander handen en voeten zou kunnen geven. Er is een aantal ideeën naar

voren gekomen die zeer concreet waren en andere waarvoor meer tijd nodig is om ze verder uit te werken. Tijdens de algemene ledenvergadering zullen de werkgroepen en het bestuur hun plannen nader aan u presenteren.

We hebben gezamenlijk vastgesteld dat we het landelijk IVN-thema voor de komende jaren, te weten 'Water', overnemen (een goed gekozen thema, zo bleek uit de opmerking van Z.K.H. prins Willem Alexander dat hij iets met watermanagement wilde gaan doen!).

Dit thema past bij uitstek in bovengenoemde plannen van de werkgroepen en er is veel materiaal via diverse instanties over beschikbaar. Dit najaar is reeds gestart met een cursus 'Ecologie van de polder' om de gidsen op dit gebied bij te scholen. Ook in het hieronder geplaatste artikel van de zijde van het district Noord-Holland kunt u al meer lezen over het thema water. Wij vertrouwen erop ons publiek en de leden en donateurs met Water een aantrekkelijk thema te bieden. U hoort nog van ons!

IVN-campagne Water Natuurlijk 1998-2000

In 1998 gaat de IVN-campagne "Water Natuurlijk" van start. In de afgelopen jaren hebben "Wegen voor de natuur" en "Natuur in stad en dorp" centraal gestaan. Ditmaal krijgt het water alle aandacht. Water is een stof waar wij absoluut niet zonder kunnen, niet alleen wij maar ook al het andere leven op deze aarde. Dat is ook de reden dat er zoveel en zo vaak over gesproken wordt. De vraag rijst nu: wat kan het IVN nu aan al die aandacht die er al is voor het water toevoegen. Wat voor extra's kunnen we als educatieve organisatie toevoegen aan het "water". Het antwoord zit hem in het woordje educatie. Het IVN is sterk in educatie en dat kunnen we uitbuiten. In de komende jaren wil het IVN:

Zich inzetten voor het creëren van een draagvlak voor meer waternatuur (meer kwantiteit en betere kwaliteit van het water).

Proberen het overtollig watergebruik terug te dringen. Een bijdrage leveren aan het meedenken en ontwikkelen van systemen voor hergebruik van water en aan het voorkomen dat water nog meer wordt verontreinigd. Het verstrekken van informatie, het opleiden van vrijwilligers en de samenwerking met waterbeherende organisaties zijn voorwaarden om de campagne te laten slagen.

Ter ondersteuning van de campagne "Water Natuurlijk" zijn er een viertal dossiers samengesteld. Onder de onderwerpen ecologie, educatie, kadervorming en begrippen en informatie. Hiernaast wordt de cursus Watergids ontwikkeld.

In het volgende districtsblad zal een voortgangsverslag komen van de cursus Watergids.

Joka van Gosliga

Volksnamen:
vogellijm, mistel, heksenbezem, heksennest, duivelsnest, slangenwortel. In Engeland: mistletoe. Groeit als (half) parasiet op voor- namelijk loof- bomen. Kan met zijn bladgroen assimileren, maar betreft via zijn zuigwortels (haustoriën) anorganisch

voedsel van zijn gastheer (waard- boom). De tot 1 m. in doorsnee, meervoudig gaffelvormig vertakte, wintergroene, op bomen parasiterende heester is tweehuizig en kan wel 70 jaar oud worden.

In ons land is de maretak algemeen in Zuid-Limburg. Hij is winterhard.

De twijgen zijn groenbruin en vertakken zich regelmatig. Elke gaffel eindigt in een korte, meestal bloemdragende top. De bladeren zijn tegenoverstaand, leerachtig, geelgroen, langwerpig omgekeerd eirond. De bloemen zijn onopvallend, eenslachtig. Bloeitijd maart/april. De vruchten zijn erwachtige, witte, meestal eenzadige, kleverige bessen. Ze zijn rijp in november/december.

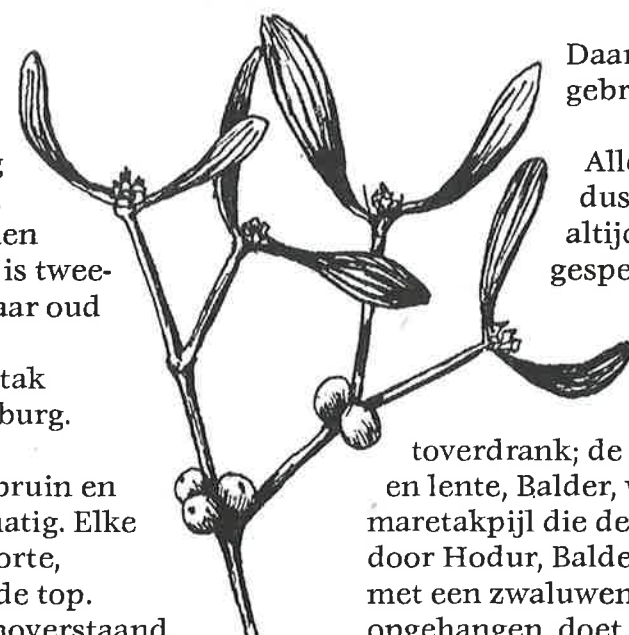
Lijsters en merels zijn dol op die kleverige vruchten en eten er graag van. Maar omdat tijdens de maaltijd de bessen deels aan de snavel blijven plakken veegt de vogel zijn snavel schoon in een andere boom. Op deze manier vindt de zaadverspreiding plaats. Die kleverige eigenschap van de bessen heeft de maretak ook zijn tweede naam opgeleverd: vogellijm. Daarvan maakten vroeger (en nog altijd) vogelvangers weer gebruik om er sijsjes en andere trekvogels mee te vangen.

eerbare en/of geneeskrachtige kruiden

Maretak

(VISCUM ALBUM)
Vogellijmfamilie: Loranthaceae

toverdrank; de Germaanse god van licht en lente, Balder, werd gedood door een maretakpijl die de boze Loki liet werpen door Hodur, Balders blinde (!) broer; samen met een zwaluwenvlerkje in een boom opgehangen, doet de maretak alle vogels tot 2,5 uur vliegafstand naar die boom toekomen. Albertus Magnus (1642-1689) heeft het zelf geschreven!

Maar de plant is ook een brenger van geluk: tijdens de laatste weken van het jaar worden, met name in Engeland, takjes met bessen aan de huisdeur opgehangen. Als de gasten kussend worden begroet, wordt een wens uitgesproken, die zeker zal uitkomen. Maretakken komen zelden of nooit op een eik voor. Vandaar dat een in een eik gevonden exemplaar je onzichtbaar maakt, en dat komt weer goed van pas bij het, ongezien, opgraven van de schat die onder een oude Hazelaar vol Maretakken verborgen ligt. Omdat de eik zich zo goed tegen de maretak weet te beschermen, werd de boom door de oude West-Europese beschavingen als heilig beschouwd.

Jacq. de Jong

Werkzame stoffen:
viscotoxine, choline, histamine.

Toepassing:
bij hoge bloeddruk, gewrichtsontstekingen, aderverkalking en kanker. Homeopathische bereiding. Zelfbereiding wordt sterk ontraden.

Waarschuwing:
Maretak is bij inwendig gebruik in grote hoeveelheden giftig.

Daarom mag alleen de arts het gebruik ervan voorschrijven!

Alle groenblijvende planten, dus ook de maretak, hebben altijd een magische rol gespeeld in het volksleven.

Keltische priesters, Druïden, brouwen van de plant een onkwetsbaar makende

LEZINGENPROGRAMMA 1998

Sinds een paar jaar publiceert de Werkgroep Lezingen in de 'December-Toorts' haar programma voor het nieuwe jaar.

Ook voor het komende seizoen zijn wij weer van de partij met sprankelende lezingen; hoe kan het ook anders met 'water' als thema.

De lezingen zijn ruwweg te verdelen in twee categorieën: de evenementenlezingen en de gewone lezingen, voor zover je van gewoon kunt spreken. Elke lezing is immers de moeite waard.

De evenementenlezingen worden gehouden op een groot of klein evenement van onze afdeling. Voor het komend jaar zijn dat: 'Bomen in de winter', 'Stinzeplanten' (Tweede Paasdag op Thijssse's Hof), 'de Spaarnwoudedag' en tenslotte de vermaarde 'Paddestoelendag' op het landgoed Elswout.

Naast deze boeiende lezingen bieden we ook lezingen met excursie. De excursies zijn uiteraard geheel in handen van de excursiewerkgroep maar in de week daaraan voorafgaand kunt u een door ons georganiseerde lezing bijwonen met betrekking tot het excursie-thema. De volgende drie lezingen kunt u daarbij verwachten: 'Zeedieren', 'Zeedorpenlandschap' en 'Libellen'. Alsof dat alles nog niet genoeg is, kunt u het komend jaar ook naar: 'Diersporen' (al in januari), 'Water in de duinen' en nog een lezing 'Paddestoelen'.

Al met al zijn dat maar liefst tien interessante lezingen voor het komend jaar. Wij hebben weer ons

best gedaan om het lezingen-programma zo aantrekkelijk mogelijk te maken. Bovendien hebben we er naar gestreefd om het thema water rijkelijk te laten stromen als een blauwe draad door ons programma. De data en aanvangstijden van deze lezingen kunt u zoals gebruikelijk weer op de achterkant van uw lijfblad vinden.

Als u nog vragen of opmerkingen heeft over dit programma, dan horen wij dat graag. Door nu te reageren kunt u een bijdrage leveren aan het verbeteren van ons programma waardoor we hopelijk nog beter in kunnen spelen op "wensen van de mensen". Als u overigens nog dia's heeft die te maken hebben met het thema water en bereid bent deze uit te lenen, laat ons dat dan alstublieft weten.

Tot slot hoop ik u allen op een van onze lezingen te kunnen begroeten.

Tot ziens in het nieuwe jaar!

Jan-Willem van Velzen

(023) 5317756 of (023) 5291207

Buurtgenoten

Nu de winter klaarstaat in de coulissen zoeken heel wat buurtgenoten een vorstvrij plekje op. Ook de wriemel in dit verhaal maakt het zich diep in de grond gemakkelijk en brengt de koude tijden door in een diepe dut.

Als hij niet slaapt leidt hij een arbeidzaam nachtelijk leven en verzet hij bergen werk (en aarde). In elk stukje grond is deze nijvere zandhapper heftig aanwezig. Zonder zijn ondergrondse activiteiten zouden onze tuinen en gazonnetjes er aanmerkelijk minder florissant bijliggen. Aan het belang van deze ongewervelde rakker hoeft niemand te twijfelen. Hij verdient het dan ook om eens tegen het licht gehouden te worden. Figuurlijk althans, want teveel daglicht op het blote lijf wordt door *Lumbricus terrestris* niet bijzonder gewaardeerd. Bij de meeste mensen zal hij beter bekend zijn onder zijn doordeweekse naam van regenworm. U zult zien dat in zijn leven geen tijd is voor pierewaaien.'

Een eerbiedwaardig geslacht

Als je lang, dun en ongewerveld bent, word je al heel snel worm genoemd door onwetenden. De wormen komen in uitbundige verscheidenheid voor op aarde, al sinds het pre-Cambrium (een kleine zeshonderd miljoen jaar geleden). Onze regenworm behoort tot de club van de Annelida ofwel ringwormen. Tot dit selecte gezelschap behoren ook de bloedzuigers en een aantal andere zich in het water ophoudende wormengroepen.

Door kenners is de regenworm ondergebracht in de klasse van de Oligochaeta, hetgeen betekent dat ze weinig borstels hebben aan hun lange lijf. Het zal de familie Lumbricidae een zorg zijn. Vriend en vijand mogen hem gewoon pier noemen.

Lang, dun en lekker

De regenworm kan tussen de 9 en 30 cm lang worden en is meestal roodachtig bruin. Het lijkt of er kop noch staart aan het beest zit, maar zijn hoofd, zo las ik, is puntig en zijn achtereind is afgeplat. Het lange lijf is, afhankelijk van de soort, opgebouwd uit 110

tot 160 segmenten. Als u op een dag niets te doen heeft kunt u een worm vangen en nagaan of dat getal klopt. Om hem houvast te bieden heeft het dier aan elk segment een viertal borstelharen die de plaats van poten innemen. De segmenten kunnen onafhankelijk van elkaar samengetrokken worden. Een regenworm die aan de wandel gaat doet dit door zijn voorkant uit te rekken en zijn achtereinde in te trekken: het harmonicaloopje.

Er gaan geruchten, dat de regenworm primitief van opzet is. De reden hiervoor is misschien dat hij door het leven gaat zonder longen, ogen en andere duidelijk waarneembare zintuigen. Niettemin weet de regenworm zich perfect te redden. Zijn zuurstof neemt hij heel gewoon direct door de blote huid in zijn bloed op. Eenvoudig gebouwde hersens helpen hem door het leven. In Nederland komen ca 28 soorten regenworm voor, ieder met hun eigen "geaardheid".

Nachtbrakers met tunnelvisie

Een regenworm voelt zich lekker in het donker en onder de grond. Droogte en licht kunnen hem gestolen worden. Zijn leven draait rond het graven van gangen in de grond, meestal in de bovenste 25 cm van de aarde. Door huidslim af te scheiden zorgt de worm er voor dat alles gesmeerd verloopt. Sociale vaardigheden heeft hij niet nodig, evenmin als boeiende hobby's. Je zou kunnen stellen dat de regenworm een dooie pier is. In het voorjaar na een mals buitje of op mooie vochtige zomeravonden wil hij zijn gangenstelsels nog wel eens verlaten op zoek naar voedsel of een in seks geïnteresseerde soortgenoot. Zelden geeft hij zich echter helemaal bloot; zolang het achterste in de gang blijft voelt hij zich minder kwetsbaar.

Voedsel voor de wormen

U kent vast wel die Middeleeuwse voorstellingen van rottende lijken die horlepiepen dansen. Uit de vele kieren en gaten van hun lijf steken lange wormen schalks naar buiten. De moraal: de pieren krijgen je tenslotte te pakken. Namens de regenworm mag ik u meedelen dat hij geen lijken op zijn menu heeft staan. Er is hier sprake van persoonsverwisseling met de maden van vleesvliegen. Een regenworm eet aarde en het daarin verterende plantenmateriaal. Afgevalen blad trekt hij met de punt in zijn gang en verwerkt het tot kleine stukjes. Plantedelen worden tot humus verwerkt, en de onvermoeibare graver zorgt er voor, dat door de afbraak van dood materiaal voedingsstoffen zoals nitraten vrijkomen.

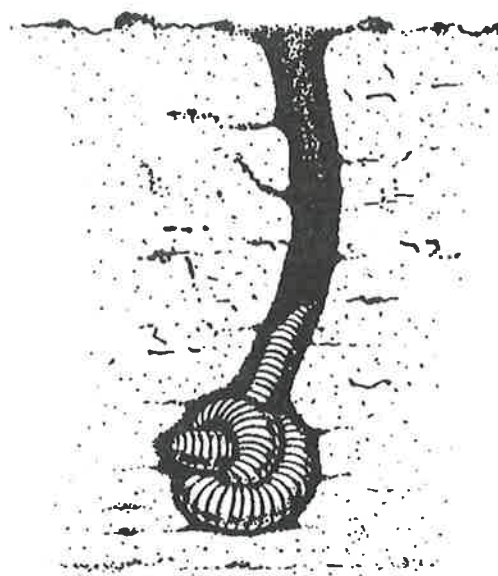
Zijne doorluchtigheid

Regenwormen doen zegenrijke zaken voor de grond. Door hun gegrave zorgen ze voor een plezierig omgewerkte bodem. Het netwerk van gangen bevordert luchttoevoer voor de plantenwortels en laat de drainage puik verlopen. En haal uw neus niet op voor de mineraalrijke wormenpoepjes die u bovengronds aantreft en die uit ingeslikte grond bestaan. De regenworm houdt de boel luchtig en is onmisbaar voor goede grond.

Doet u mij maar een wormpje

Ondergronds worden wormen erg geplaagd door de culinaire interesse van de mol, die graag een voorraadje regenwormen in zijn provisiekast heeft. Bovengronds loeren egels en vogels op een hapje worm, en deze geeft zich niet gemakkelijk gewonnen, zodat de belagers flink kracht moeten zetten om een tegenstribbelende prooi uit de veilige gangen te trekken.

Een worm kan makkelijk tien jaar oud worden, maar in het vrije veld haalt hij die leef-

Een stevig opgerolde regenworm in diapauze.

tijd meestal niet.

De kwetsbare regenworm heeft echter nog meer gevaren te duchten. Een te hoog grondwaterpeil drijft hem naar de oppervlakte waar fel licht een serieuze bedreiging vormt. Bij extreme droogte of kou trekt de regenworm zich onder de grond terug in een met uitwerpselen smaakvol bekleed hol. Daar rolt hij zich in een knoop en sukkelt in slaap. Diapauze houdt hij dan, tot er betere tijden aanbreken.

Tegen insecticiden en herbiciden en andere gifbende waar bepaalde hogere dieren mee strooien heeft de regenworm echter geen enkel verweer. Trouwens, welk dier wel?

Een slijmerig stel

Een volwassen regenworm heeft om zijn lichaam een duidelijke band die meestal afwijkt van kleur. Dit is het zadel of clitellum waarmee hij mooie dingen doet tijdens de

voortplanting.

In het voorjaar gaan ze op zoek naar elkaar. Nu zijn regenwormen hermafrodit, ze hebben zowel mannelijke als vrouwelijke geslachtsorganen. De natuur heeft wel geregeld dat ze niet zichzelf kunnen bevruchten, dus wordt er een willige buurworm aangesproken. Sommige soorten vinden het plezierig hierbij de buitenlucht op te zoeken. Ze gaan dicht tegen elkaar liggen, in tegenovergestelde richting.

De zadels scheiden slijm af, dat beide dieren omgeeft en er vindt uitwisseling van sperma plaats. Deze ruilhandel kan wel enkele uren in beslag nemen. Na dit oergebeuren scheiden ze van elkaar. Iedere worm legt eieren en het zadel produceert ditmaal een losse slijmring. De worm kruipt achterwaarts uit deze ring, waarin hij eerst een ei heeft gedeponneerd. Terwijl de ring over de voorkant van de worm verder schuift wordt uit het spermazakje het ei bevrucht. Als de ouder in spé uit de ring is gewurmd wordt deze een handige cocon waarin een eiwitvoorraad het bevruchte ei omsluit. Het kan een aantal weken tot enkele maanden duren voordat zich een klein wormpje uit de cocon vrijmaakt. Hoewel ze alle segmenten hebben kan het 18 maanden duren voor ze volwassen zijn en daarmee de trotse bezitter van zo'n karakteristiek zadel.

Tot besluit

De nederige aardworm verdient diep respect, ook al is het geen type om te knuffelen. Laat hem daarom lekker wroeten en zijn ondergrondse activiteiten zullen de grond en de planten alleen maar ten goede komen. Laten we maar een pierenverschrikkertje nemen en een toast uitbrengen op de regenworm.

Yvonne Beerthuizen

Oproep

De kinderwerkgroep heeft dringend hulp nodig bij het houden van excursies voor kinderen van 4 tot 10 jaar.

Wij zoeken IVN'ers die goed met kinderen om kunnen gaan en een redelijke kennis van de natuur hebben.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Wil Stumpe, tel. 023 5374168.

Liefst na 18.00 uur.

'Gidsencursus'

Attentie! In september 1998 start een nieuwe Gidsencursus.

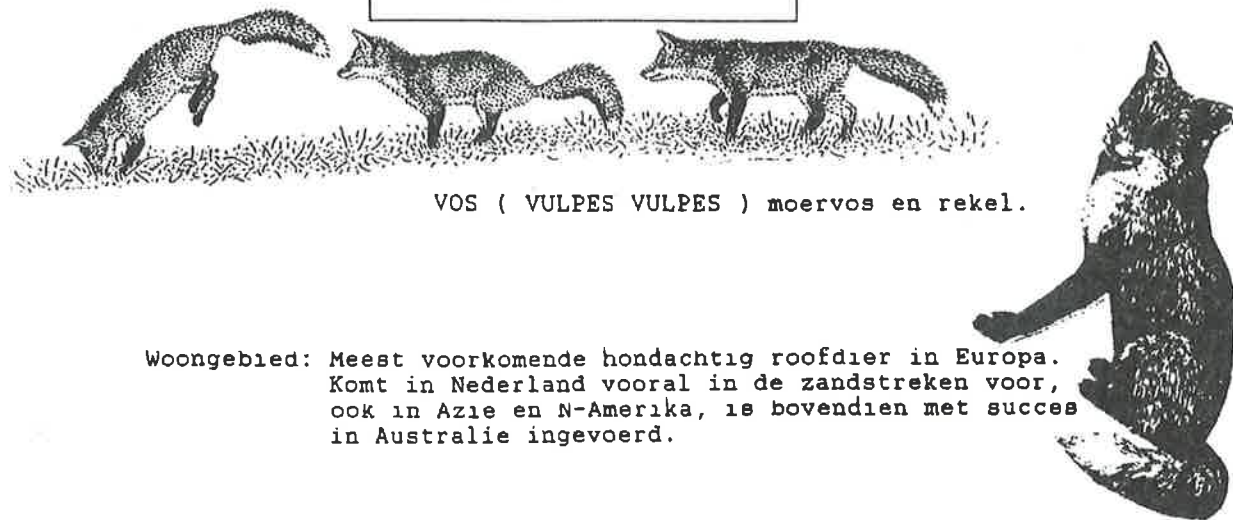
De cursus duurt twee jaar.

In het komende aprilnummer van de Toorts vindt u hier meer informatie over.

Wilt u nu al nadere informatie, bel dan Anneke Wegman, telefoon 023-5352224

Gidsen op 't Spoor

DE VOS

VOS (VULPES VULPES) moervos en rekel.

Woongebied: Meest voorkomende hondachtig roofdier in Europa. Komt in Nederland vooral in de zandstreken voor, ook in Azie en N-Amerika, is bovendien met succes in Australië ingevoerd.

Leefgebied: In Alpen tot 3000 mtr. hoogte. Leeft in bossen, heide, akkers en zandstreken. Woont in een hoi (burcht) met meerdere uitgangen, vaak in oude dassenhollen.

Dracht: 51-54 dagen; het aantal jonge en bevruchte wijfjes hangt sterk af van de levensvoorwaarden. Tussen febr. en mei werpt de moeder 4-12 blinde jongen, die na 12-15 dagen hun ogen openen. Bij de geboorte wegen ze 100 gr; in drie tot vier maanden groeien ze op tot het gewicht van een volwassen vos. Mannetjes wegen gemiddeld 6.5 kg. en vrouwtjes 5.5 kg. In Nederland was de zwaarste vos, voor zover bekend, een rekel van 8.3 kg. uit de duinstreek. Na ongeveer vier weken wagen de jonge vossen zich voor het eerst naar buiten. De rekel sleept in de eerste weken na de geboorte het voedsel voor de moeder aan. Na 4 mnd. moeten de jongen voor zichzelf zorgen.

Voedsel: Eet woelmuizen, andere kleine zoogdieren zoals konijnen. Ook vogels, eieren, insecten, slakken en bosvruchten; ook wel kadavers. Fourageert vooral in de schemering en 's-nachts.

Kenmerk: De vos is op de rug bruinachtig rood en de buik grijsachtig wit, met een brede staart van 30-50 cm. lang; dat is ongeveer de helft van zijn lichaamslengte, 58-80 cm.

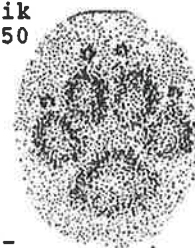
Ziekten: Sinds kort is hondsdoelheid voor de mens geen groot probleem meer. Vanaf 1936 rukte het virus, dat rabies veroorzaakte vanuit Polen op. In 1966 bereikte de ziekte België en Nederland. Uit o.a. de Grote Rebo Natuurgids.

witwerpselen vos

Sandra Hentenaar

vos

Hond

IVN'ers die praktisch in de natuur werkzaam willen zijn, kunnen dit doen bij de IVN-afdeling Midden Kennemerland

Algemene informatie

Kleed jezelf altijd laagsgewijs. Je kan dan altijd wat uittrekken als je het warm krijgt. Bedenk dat je meer hebt aan een dunne trui met een shirt eronder, dan aan een dikke trui.

bij voorkeur kniehoge laarzen met een stalen veiligheidsneus. Voor koffie/thee (thermosfles) en brood zorg je zelf. Bedenk dat je op een werkdag meer eet dan normaal. Dit geldt zeker voor drinken, op een normale werkdag verstook je al gauw zo'n 1,5 à 2 liter vocht. Wij zorgen tussen de middag voor soep, dus neem een mok/soepkom en lepel mee. Veiligheid, teamwork en gezelligheid staan bij onze werkgroep voorop. Gedurende de werkdag ben je verzekerd. Onze werkgroep is via het Landschapsbeheer Noord-Holland voor ongevallen en WA verzekerd. Let wel: dit zijn beide zogenaamde parapluverzekeringen, dus bij schade of ongeval doe je altijd eerst een beroep op de eigen verzekeringen.

De komende werkdagen zijn:

Datum	Verzamelpaats
11 januari 1998	Parkeerplaats Duin en Kruidberg
14 februari 1998	Parkeerplaats Duin en Kruidberg
14 maart 1998	Parkeerplaats Duin en Kruidberg
28 maart 1998	Parkeerplaats Duin en Kruidberg
11 april 1998	Parkeerplaats Midden Herenduinen
25 april 1998	Parkeerplaats Midden Herenduinen
9 mei 1998	Parkeerplaats Duin en Kruidberg
23 mei 1998	Nog niet bekend.

Neem goede regenkleding mee. Bij regenachtig weer werken we gewoon door. Als je bij zeer slechte weersomstandigheden twijfelt of de werkdag nog wel doorgaat, bel dan een dag van tevoren een van de coördinatoren op voor informatie: John de Jonge, tel. 0255-532260, Jeroen Engelhart, tel. 0255-514057. Dit graag na 19.00 uur. Draag bij voorkeur hoge gesloten schoenen met stalen veiligheidsneus. Als je laarzen wilt aanschaffen, neem dan

Er is een gevarieerd programma samengesteld. Dit bestaat uit o.a. strand en duinen van zwerfvuil ontdoen, iepen rooien, een poel opknappen, duindoorns verwijderen en flink snoeien en opkronen langs wegen en paden in Midden Kennemerland.

Vogels voeren in de winter?

In de winter hebben vogels veel vet nodig. Vetbollen zijn daarvoor zeer geschikt. Hieronder volgt een recept voor vetbollen:

- 3 pond ongezouten vet
- 3 ons hennepzaad
- 4 ons gebroken hennepzaad
- 1 ons maanzaad
- 0,5 ons wit vogelzaad
- 0,5 ons kleine krenten
- 0,5 ons zonnepitten

Laat het vet langzaam smelten. Voeg daarna de ingrediënten toe. Meng het geheel en giet het daarna in een kommetje waarin een ijzerdraadje van 25 cm hangt.

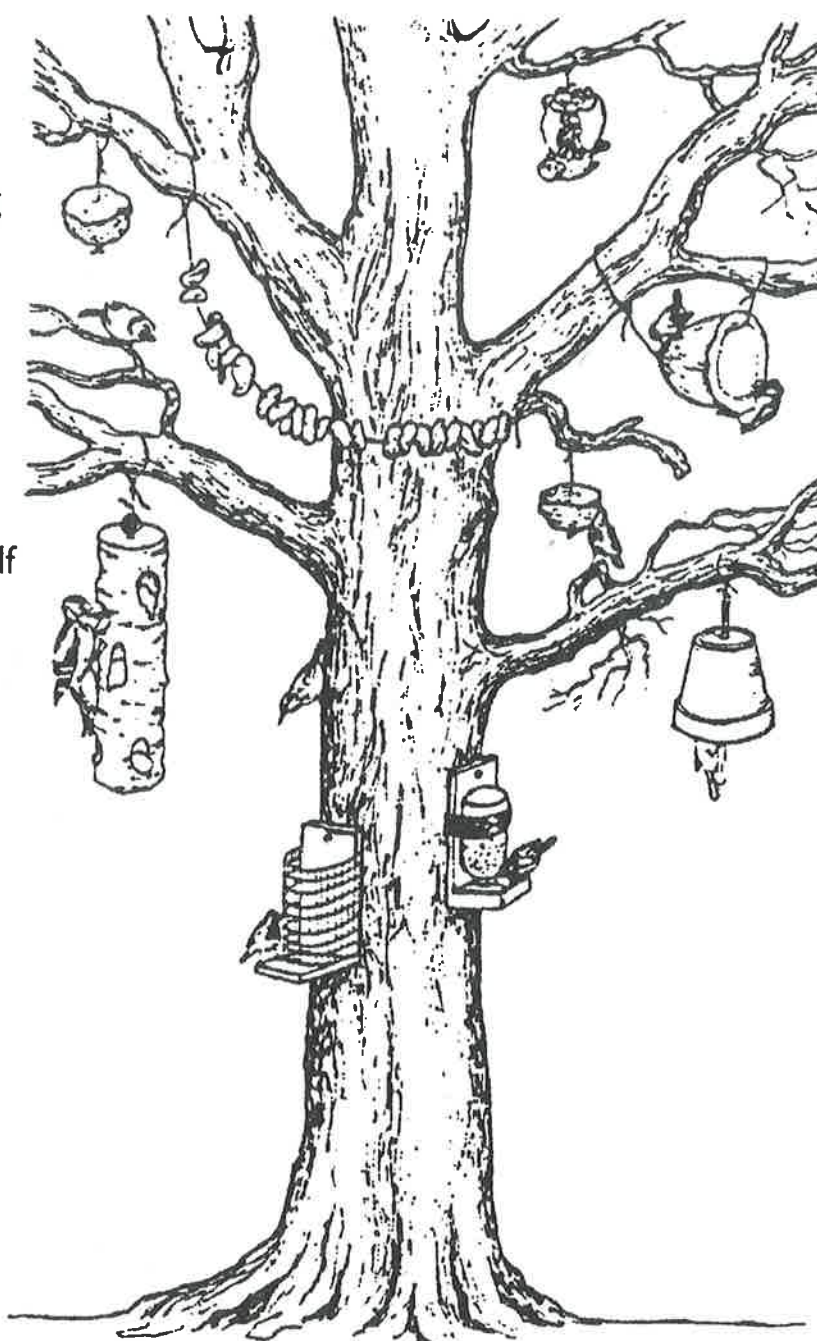
Dit ijzerdraadje is aan de onderkant tot een ringetje gebogen. Na het stollen kan het kommetje licht worden verwarmd en de vetbol eruit worden gehaald. Het kan worden opgehangen aan een latje dat verticaal langs de plank is gemonteerd. Er zijn natuurlijk ook andere produkten te gebruiken dan de hiervoor genoemde.

Wel is het van belang om zoveel mogelijk onzout of zoutarm materiaal te voeren omdat de vogels van teveel zout erge dorst krijgen.

Wanneer voeren?

De voederplaats kan al ingericht worden ook al vriest het nog niet. Diverse vogelsoorten kunnen dan bij dagelijkse voedseltochten deze nieuwe vindplaatsen van voedsel vast ontdekken. We moeten het niet vreemd vinden dat er niet direct veel vogels verschijnen. Pas als het gaat vriezen of sneeuwen dienen de vogels meer te worden bijgevoerd. Doet men dit in een tijd dat er voldoende voedsel aanwezig is dan is dit juist nadelig voor de vogels omdat deze dan niet meer leren om voor zichzelf te zorgen.

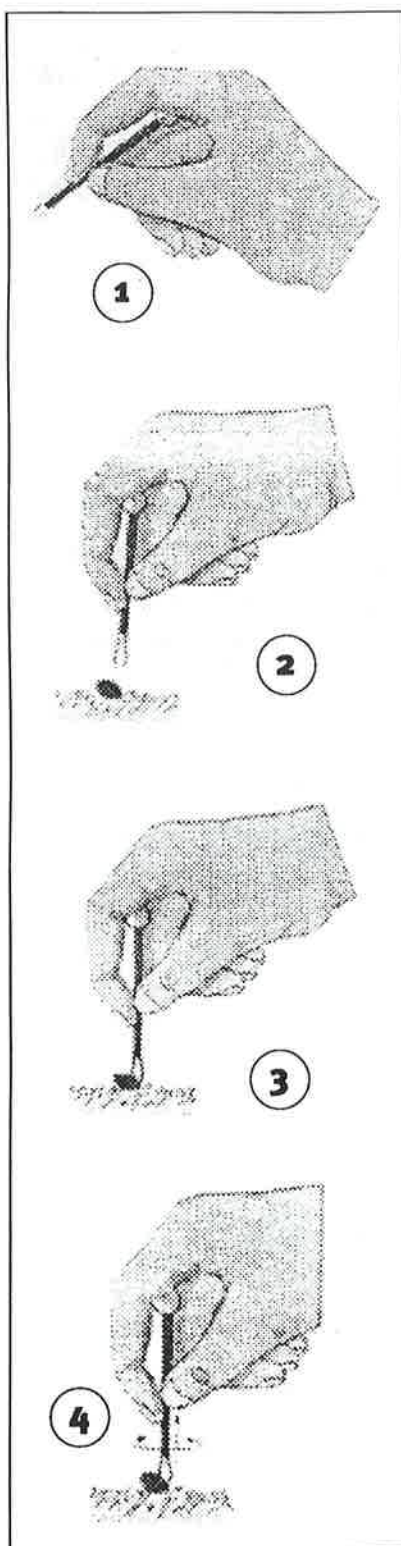
Voedselvoorziening. Wat kan er worden gevoerd?

- Spekzwoerd (in water onttout)
- Kaaskorst (zonder plastic)
- Kleine stukjes brood (niet teveel wit brood)
- Gekookte aardappelen (zonder zout)
- Ongekookte havermout
- Zonnepitten
- Vetkaantjes
- Maaigerst
- Ongebrande pinda's aan snoeren
- Halve kokosnoot
- Reuzel wat in stukjes in een gazen bakje kan worden gedaan
- Rotten appels
- Vetbollen

DE ZIEKTE VAN LYME EN TEKENBETEN

Teken kunnen de ziekte van Lyme overbrengen.

Een rode kring rondom een tekenbeet is vaak het eerste symptoom van de ziekte. Het is belangrijk om de patiënt dan zo snel mogelijk te laten behandelen, omdat de ziekte ernstige gevolgen kan hebben.

Hoe voorkomt men de ziekte van Lyme?

Vermijd hoog gras en hoog struikgewas. Bij wandelingen: bedek de huid (kinderen een pet opzetten). Bij thuiskomst altijd controleren of er geen teken in de kleding of op de huid terecht zijn gekomen, met name in de liezen, knieholtes, oksels en de buik. Bij kinderen vaak op het hoofd of in de hals.

Hoe verwijdert men een teek? (zie de illustratie)

Bewerk nooit een teek voor het verwijderen! De teek kan dan zijn speekselklieren legen en zo nog net de ziektekiem in de huid brengen. Pak de huid zo vast dat er een 'heuveltje' ontstaat. De teek zo dicht mogelijk aan de huid met een pincet beetpakken.

Wanneer men de teek tussen duim en wijsvinger pakt is de kans groter dat men in de teek knijpt waardoor de darminhoud of speeksel alsnog in de huid gebracht kan worden. Laat de pincet sluiten rond de kop.

Let erop dat het lijf niet tussen het pincet terecht komt. Trek met een licht draaiende beweging de teek uit.

Het snuitje van de teek kan afbreken maar dat is niet erg omdat het niet besmet is en net als een splinter vanzelf uit de huid zal komen. Als u recht trekt bestaat het gevaar dat de pincet afglijdt waardoor de teek als het ware weer wordt leeggeknepen.

Nabehandeling

Kijk goed of er geen monddelen van de teek zijn achtergebleven en desinfecteer de steekwond met alcohol of een jodiumhoudende zalf of tinctuur.

Wist u dat in de Toorts nr. 2 van 1997 een 'foutje' stond in de rubriek 'Wist u dat...?'

In dat nummer stond namelijk dat u een teek in kunt smeren met zeepsop, waarna hij vanzelf loslaat. Inderdaad is dat een mogelijkheid maar die mogelijkheid is vergelijkbaar met: 'Wist u dat je kunt oversteken als het licht op rood staat?', want zo gevaarlijk kan dat zeepsoptrucje namelijk zijn.

Wat is het geval? Een teek kan de bacterie *Borrelia burgdorferi* bij zich dragen. Niet in een mandje aan zijn pootje of zo iets; nee, gewoon in zijn lichaam. Als u zo'n teek insmeert met zeepsop, olie, azijn, spiritus, eau de cologne, alcohol, boter of wat voor ander 'wondermiddeltje' dan ook kan hij zich een beroerte schrikken. Zijn maaginhoud, met de daarin aanwezige bacteriën, spuwt hij dan via zijn zuigsnuit in uw bloed (deze schrikreactie is aangetoond in laboratoria).

Daardoor kunt u óók besmet raken met de bacterie. Voor de teek kan de bacterie geen kwaad, maar u kunt er zeer ernstig ziek van worden; de zogeheten "ziekte van Lyme". Ook als u geen zeepsop of iets dergelijks gebruikt kunt u besmet raken. Door het beestje bij het verwijderen in zijn achterste te knijpen, zal hij een vergelijkbare reactie vertonen. Hij wordt daarbij extra geholpen doordat u met het pincet zijn maag fijnknijpt. Hierdoor geeft u uzelf een injectie. Dat hoeft niet in alle gevallen catastrofaal te zijn, net zo goed als oversteken bij rood licht niet altijd kwalijke gevolgen hoeft te hebben. Maar er zal maar onverwacht een auto om de bocht komen... De teek zal maar besmet zijn met de bacterie...

Daarom is het belangrijk dat u een vastzittende teek op de juiste manier verwijdert. Gebruik slechts een pincet en **GEEN** andere hulpmiddelen. Pak de teek met het pincet

ZO DICT MOGELIJK BIJ DE KOP vast, dat wil zeggen: zo dicht mogelijk bij uw eigen huid. Trek de teek nu uit de huid, eventueel door wat draaibewegingen. **ACHTERAF** kunt u het wondje ontsmetten met de daarvoor bestemde middelen. Controleer altijd of de teek er helemaal uit is gekomen. Noteer daarna de datum van uw tekenbeet en de plek waar u gebeten bent. Houdt die plek nog enkele weken in de gaten. Als er geen rode kring optreedt, betekent dat in de meeste gevallen dat er niets aan de hand is. Overigens geldt: hoe eerder u de teek verwijdert, des te kleiner is de kans op eventuele besmetting.

Voor wie veel door de natuur struint zijn teken(beten) haast onvermijdelijk. Enige voorzorgsmaatregelen zijn uiteraard wel te nemen en zelfs aan te bevelen:

1. Blijf zoveel mogelijk op de paden
2. Draag een lange broek (broek in sokken stoppen) en een shirt/blouse/overhemd met lange mouwen, zelfs als het warm is.
3. Controleer uzelf al tijdens uw terreinbezoek. Hierdoor kunt u eventuele teken al verwijderen voor zij vastzitten.
4. Controleer thuis nog eens zeer zorgvuldig uw hele lichaam op teken (elkaar op teken controleren kan ook leuk zijn).

Wie meer wil weten over teken kan contact opnemen met Stichting SAAG, Postbus 70, 1540 AB Koog a/d Zaan. Ook voor de Tick-Remover (een speciaal ontworpen pincet om teken te verwijderen) kunt u daar terecht.

Overigens gaat het verhaal dat nudisten zelden door een teek gebeten worden. Maar ja, om nou allemaal... ach, laat ook maar.

Jan-Willem van Velzen

Gidsenperikelen

De planningsavond nieuwe stijl van 13 oktober j.l. werk be-zocht door 22 gidsen en we hadden acht berichten van verbinding ontvangen. Op een totaal van 44 actieve gidsen viel de opkomst dus best mee, maar het kan natuurlijk altijd nog beter! Temeer omdat er enkele onderwerpen aan de orde kwamen die alle gidsen aangaan.

Zo wordt er overwogen om bij een voldoende aanbod van gidsen op de landgoederen Leyduin/Vinkenduin/Woestduin elke twee maanden een excursie te houden.

Een zevental gidsen heeft zich hiervoor al opgegeven, maar we kunnen er nog meer gebruiken en aangezien er vorig jaar tijdens de Week van het Landschap wel veertien van onze gidsen in dat gebied actief zijn geweest zou het wel prettig zijn als er nog wat aanmeldingen bij kwamen. Wie biedt zich aan?

Ander onderwerp: door Kees Langeveld van het KNNV is voorgesteld om IVN-gidsen iets meer dan de normale kennis van insecten bij te brengen. Hij wil dat doen tijdens een aantal excursies in de AWD. Wie heeft hiervoor belangstelling?

Van de eerder toegestuurde vragenlijsten zijn er zeventien geretourneerd. De excursiecommissie is nog niet aan het evalueren daarvan toegekomen, maar naar alle waarschijnlijkheid zullen jullie suggesties, op- en aanmerkingen en wat er nog meer aan reacties is binnengekomen d.m.v. een kleurrijke bloemlezing in de volgende Toorts wereldkundig worden gemaakt.

Tot slot de klapper! Wat zouden jullie ervan vinden om jaarlijks een gezellige, ongedwongen gidsenavond of -dag te beleggen, waarbij we naar hartelust kunnen keuvelen en kletsen, babbelen of bomen over alles wat ons bindt en boeit: de natuur en het milieu?

De drie hierboven gestelde vragen kunnen schriftelijk of telefonisch worden beantwoord bij:
Roelof Boddaert,
Kostverlorenstraat 123, 2042 PE Zandvoort.
Tel: 023 5717773

De excursiecommissie

Wijzigingen Ledenbestand

Nieuwe leden

Dhr. M.J. Preenen
Kleverlaan 1
2023 JC Haarlem

W. de Ruiter

Baden Powellstraat 2
2037 ST Haarlem
tel: 023 5331693

Nieuwe donateurs

Dhr. G. Bun
Orionweg 111
2024 TC Haarlem

G. den Hollander
Jan Palachstraat 3
2033 AJ Haarlem
tel: 023 5338300

Dhr. M. Jonkers
G. van Aemstelstraat 95
2026 VC Haarlem
tel: 023 5374335

Dhr. H. Punt
Rosa Spierstraat 173
2135 TS Hoofddorp
tel: 023 5612080

Opgezegd

Mw. J. Harlemink (L)
G.G. Kelting (D)
H. Scheiberlich (D)

Knollen voor citroenen

In het jaar dat ik hier kwam wonen plantte ik achterin de tuin, of eerlijker gezegd in het gemeentelandschap, een esdoorn. De plaats waar de esdoorn zou komen had ik zorgvuldig uitgezocht. Als ze groter zou worden keek de verre overbuur niet vanuit het slaapkamerraam mijn huiskamer in en vice versa, en het licht van een lantaarnpaal zou door haar takken schijnen. De esdoorn zelf had ik met zorg uitgezocht. Eén met prachtig geveerd, lichtgroen blad; ik stelde me voor hoe de stralen van de ochtendzon gefilterd door haar bladeren de grond zouden raken. Na een zoektocht vond ik de gewenste soort bij een tuincentrum hier ver vandaan. In trein en bus ging het met het al wat uit de kluiten gewassen boompje. Mensen zonder auto snappen wat ik bedoel. Vol verwachting keek ik uit naar het voorjaar. Alhoewel ik geen last heb van winterdepressies, kon ook ik de blaadjes er wel aankijken dat jaar. Ik hield hem nauwlettend in de gaten. In het vroege voorjaar gaf ik een paar maal water. Het ging goed met het boompje.

En daar kwamen ze dan. De knoppen gingen botten. Het boompje had zijn eerste winter op zijn eerste standplaats goed doorstaan. Maar toen de bladeren zich gingen onvouwen kwam de twijfel. Het blad leek op dat van een Noorse esdoorn of een Spaanse Aak en in niets op wat het fotootje op het label en dat in mijn tuinencyclopedie beloofden. Niks veervormigs, niks lichtgroen. Wat een teleurstelling. Terug naar dat tuincentrum zoveel maanden later? Ik zag me niet weer die rit maken. En het label had ik direct verwijderd met de kassabon

weggegooid. Dus bewijzen had ik niet. Boos was ik ook, maar het boompje trok zich daar niets van aan en deed flink zijn best. Het kon er immers niets aan doen.

Pas na een tijdje wist ik hem te ontmaskeren als een Slangenhuidesdoorn die wordt aangeplant vanwege zijn bijzondere bast. Het woord slang zit er natuurlijk niet voor niets in, dacht ik geïrriteerd: die was in de Hof van Eden al een spelbreker. Toch heb ik er nu vrede mee. Het is menselijk iets te waarderen omdat het zeldzaam is.

Een volwassen exemplaar heb ik in drie jaar tijd nog niet ontdekt. Het boompje heeft waarschijnlijk in het tuincentrum domweg het verkeerde label omgekregen! Koop nooit iets dierbaars voor je tuin in de herfst, is nu mijn advies. En vertrouw niet op de kennis in tuincentra. Die is vaak abominabel.

Ik volg nu een avondopleiding voor hovenier. Dit zal me niet nog eens overkomen. Op de markt kocht ik vandaag een struikhedera, ik wilde niet de klimmer. "Hedera arborescens" stond er op het label. Arborescens: boomachtig, weet ik nu. Dus de goede... tenzij het een verkeerd label heeft omgekregen. Maar ik volgde gelukkig ook de natuurgidsencursus bij het IVN, waar ik over de klimop en zijn steriele en fertiele (vruchtdragende) takken leerde. En aan de knoppen zag ik: het zit ècht goed! Kennis is macht. Ik laat me geen knollen voor citroenen meer verkopen. En de esdoorn? Die piekt al richting overbuur.

Sjon Kootwijk

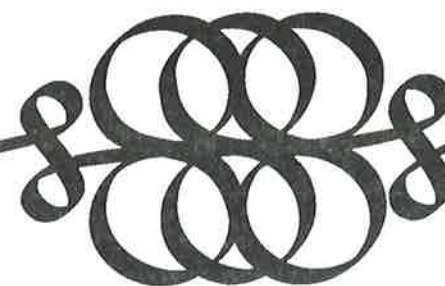

Slapen als een roos

Onder escorte van striemende regenbuien en zwiepende windvlagen is de zomer van 1997 in de eeuwigheid verdwenen. Dit typische herfstweer is de inleiding tot een winter waar we opnieuw rekening mee moeten houden. De enorme insectenwolk, het plankton van het luchtruim, is drastisch geslonken. Vele zijn opgegeten, andere hebben zich verstopt voor de naderende koufronten. Het ligt voor de hand dat insecteneters een zware tijd tegemoet gaan. Gelukkig hebben de diverse soorten een pasklare oplossing bij de hand. Op een enkele uitzondering na verschuilen zij zich ook: ze gaan in winterslaap. Voedselgebrek en temperatuu- daling zijn de twee redenen om aan deze rustperiode te beginnen. Tijdens de winterslaap dalen de stofwisseling, de ademhaling én de bloedsomloop. De lichaamstemperatuur wordt ongeveer gelijk aan die van de omgeving. Laten we eens kijken welke dieren er zoal 's winters van het toneel verdwijnen. Aan sloot- en plaskant is het gekwaak van kikkers verstomd. Zij hebben zich teruggetrokken in de modderige bodem. Hun huid gebruiken ze daarbij als zuurstoftank. Vogels die een lekker kikkerbilletje niet zouden weggeven, hebben hun biezen al gepakt. Zo is de ooievaar Afrika-waarts vertrokken. Padden overwinteren in hun zelf gegraven holen in de bosgrond. De aanwezigheid van een watertje in de buurt is het einde. Hier kunnen ze in het voorjaar weer paren. Hagedissen zoeken 's winters beschutting in holletjes in de grond, onder stenen of tussen boomschors. Ook salamanders zoeken holen en kuiltjes op het land uit. Wormen, zoals de regenworm, kunnen wel tot 2,5 m. diepte in de aarde schuilen. Zij zitten dan in ondergrondse kamers,

die ze met slijm bekleden. Hun grote vijand, de mol, houdt echter geen winterslaap. Naast deze amfibieën en reptielen is er nog een weekdier dat een winterslaap houdt. De slak lust weliswaar geen insecten, maar heeft het een paar maanden lang knap moeilijk. Zijn kostje, rottende plantedelen en schimmels, is 's winters verborgen onder sneeuw of ijs. Daarom kruipt de slak onder dorre bladeren in z'n huisje. De ingang sluit hij af met een kalkplaatje. Deze "deur" maakt hij van slijmstof uit zijn slijmklieren. Van de zoogdieren verdwijnen de hamster en enkele muizensoorten (eikel- en hazelmuis) in hun holen. Zij slapen met tussenpozen, waarin ze eten, door tot april. Ook de eekhoorn kent zulke lange rustperiodes. Met vleermuizen is het weer wat anders. Die trekken zich 's winters terug in donkere koele ruimten als bunkers en ijskelders of de mergelgrotten in Zuid-Limburg. Bij het ontwaken hebben ze een half uur nodig om hun lichaamstemperatuur en reactievermogen op peil te brengen. De laatste van al deze Doornroosjes is de egel. Die begint na de zomer mos en bladeren bijeen te scharrelen. Daarmee bekleedt hij zijn hol in de composthoop of tussen boomwortels. Hierin gaat dit "speldenkussentje" tot april lekker onder zeil. Een insecteneter bij uitstek is de winterkoning. Klein Jantje, zoals hij ook wel genoemd wordt, behoort tot de vogels. En die houden geen winterslaap. Daarom hebben ze het ook zo moeilijk. Deze stoere takruiters trotseren weer en wind. Toch komen ze glansrijk de milde winters door, die nu eenmaal bij ons zeeklimaat horen.

Jolanda Giling

... hobbellen zich altijd in de richting van de klok mee opwinden?

... hout van de lijsterbes een probaat middel is tegen tovenarij? Op het eiland Man geloven ze daar in ieder geval heilig in; tijdens processies worden dan ook kruisen van lijsterbeshout meegedragen.

... de taxus symbool is voor eeuwig leven en daarom vaak op kerkhoven te vinden is?

... het resultaat van een slangenverveling "slangenhemd" wordt genoemd en dat dat "hemd" omdat het als een nylonkous wordt afgestroopt, altijd binnenstebuiten door de slang wordt achtergelaten?

... wilg en hazelaar boomsoorten zijn die geschikt hout leveren voor het vervaardigen van een wichelroede?

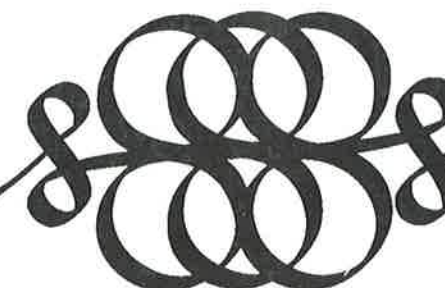
... jongen van adders en gladde slangen levend in een dun vliesje worden geboren, maar dat ringslangen ovale, perkamentachtige eieren leggen?

... de 'tastende' beweging van een slangentong "tongelen" wordt genoemd?

... bramen salicylaten (natuurlijke aspirines) bevatten, waardoor personen die niet tegen aspirine kunnen, overgevoelig voor deze vruchten zijn?

... een huismiddeltje tegen griep het drinken van een dagelijks aantal kopjes thee van (gedroogd) duizendblad, pepermunt en vlierbloesem is?

... ongeveer driekwart van het leven op aarde uit koolhydraten bestaat? De meest verbreide vorm van koolhydraten is de voor de mens onverteerbare stof cellulose.

27 oktober 1997

PERSBERICHT

Excursies 1^e kwartaal 1998 Nationaal Park Zuid-Kennemerland

Januari

Zo 11	10.00	Parnassia	Doorstappen (± 2,5 uur)	
Vr 16	16.00	Bleek en Berg	Vossen (2 uur)	i.s.m. IVN.
Za 24	14.00	Midden-Herenduin	Winterslaap*	

Februari

Zo 1	10.00	Koevlak	Speuren naar sporen	
Za 7	14.00	Parnassia	Water	
Za 14	14.00	Bleek en Berg	Diersporen*	i.s.m. IVN/KNNV,
Zo 22	11.30	Caprera	Knoppen*	i.s.m. IVN/KNNV

Maart

Zo 1	10.00	Duin- en Kruidberg	Boomsilhouetten	
Za 7	14.00	Koevlak	Onder je voeten	
Zo 15	11.00	Bleek en Berg	Vogelexcursie (2,5 uur)	i.s.m. IVN/VWZK
Za 21	14.00	Midden-Herenduin	Lente*	
Zo 29	09.00	Herenduinen	Vogelgeluiden	

* = ook geschikt voor gezinnen met kinderen

opgeven excursies via excursie-informatienummer 023 - 5411119

IVN = IVN Vereniging voor Natuur- en Milieu-educatie, afdeling Haarlem e.o.

KNNV = Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging

VWZK = VogelWerkgroep Zuid-Kennemerland

VERPLICHTE OPGAVE

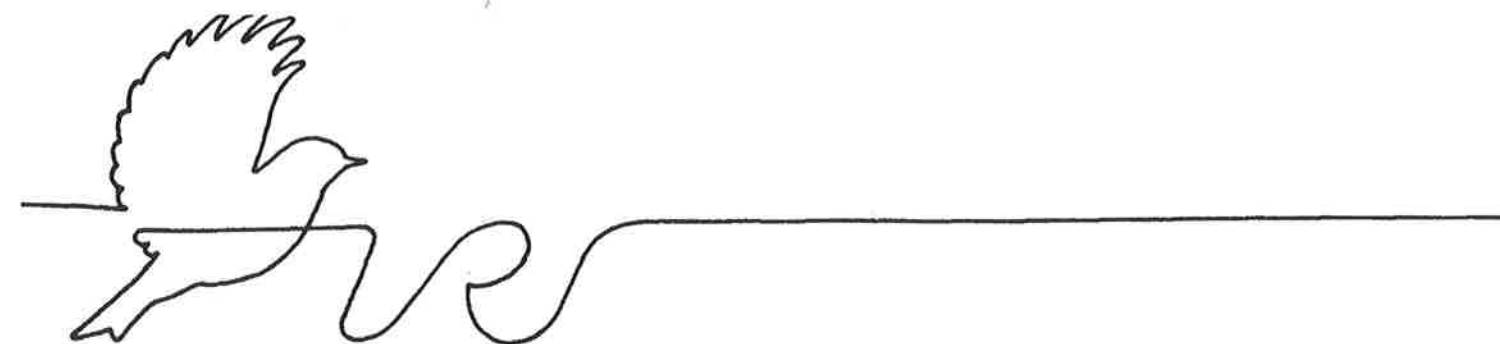
voor al deze excursies via de excursie-informatielijn 023-5411119.

Voor deelname aan de excursies is een geldig toegangsbewijs voor het duingebied nodig.

Honden zijn niet toegestaan.

Voor de redactie is meer informatie beschikbaar bij Hetty van Halder,

Nationaal Park Zuid-Kennemerland, 023 - 5411123 of 5411111.

Berichten uit het Vogelhospitaal 1996 - 1997

(ingekort)

*"Wie liefde aan de dieren geeft,
verstaat ook wat een dier hem te vertellen heeft"*

Het leek in de eerste plaats een aardig liedje dat door Imca Marina gezongen werd tijdens de televisieopname in het Vogelhospitaal, maar aan het eind van het jaar zou blijken, hoeveel waarheid de tekst van het lied bevat.

Tegen Kerstmis, toen het al streng vroom, kreeg een kolonie Blauwe Reigers het moeilijk. De dieren die zich nog herinnerden dat ze door de mensen van het Vogelrampenfonds in februari gevoederd werden, namen het initiatief om hulp te vragen bij het Vogelhospitaal. Daar stonden ze in de snijdende wind, vlak voor de feestdagen, voor de deur en het was niet moeilijk om te begrijpen wat ze te vertellen hadden. Ze gaven het startsein voor een grootscheepse voederactie voor vogels in Zuid-Kennemerland.

Eigenlijk wordt de vogelwereld voortdurend getroffen door kleine of grote rampen. Ze raken verward in vistuig, of slikken vishaken in. Veel dieren worden slachtoffer van het verkeer of vliegen tegen ramen aan. In het voorjaar worden veel jonge vogels ouderloos, omdat vermoeide vogelouders kattenslachtoffers worden. De achtergebleven gezonde vogeltjes zouden zonder hulp zeker sterven.

In de zomermaanden was er sprake van botulisme. Het is een soort voedselvergiftiging, die bij watervogels verlamingsverschijnselen veroorzaakt. In het Vogelhospitaal beschikt men over een methode, waardoor veel van deze dieren gered kunnen worden.

Doordat er in de wintermaanden dikwijls een oostelijke wind stond, kwamen er slechts weinig olieslachtoffers binnen. Slechts enkele wisten het strand te bereiken en daarvan kon nog een gedeelte

worden gered, waaronder een Jan van Gent, twee Noordse Stormvogels, vier Zwarte Zeeëenden, zes Zeekoeten en een Alk.

In totaal werden er tijdens dit jaar 3368 hulpbehoevende dieren bij het Vogelhospitaal gebracht, waarvan 1898 weer na langere of kortere tijd gezond konden vertrekken. Het betrof meer dan 100 verschillende vogelsoorten, maar daarnaast werd hulp geboden aan een groot aantal egels; in de maand mei konden er binnen één week 43 terugkeren in de natuur.

Dankzij de hulp van instellingen, die raakvlakken hebben met het werk van het Vogelrampenfonds en dankzij de steun van donateurs kon dit jaar veel worden verbeterd aan de accommodatie van het Vogelhospitaal. Het is voor iedereen mogelijk om dit werk te ondersteunen, want de jaarlijkse bijdrage mag men zelf bepalen en deze hoeft ook niet altijd even hoog te zijn. Het Vogelrampenfonds is blij met alle hulp om met haar werkzaamheden verder te kunnen gaan. Voor donateurs en andere belangstellenden worden er tweemaal per jaar Openhuismiddagen georganiseerd en alle mensen die op een of andere manier dit werk ondersteunen ontvangen als blijk van dank een uitgebreid jaaroverzicht. Mede dankzij de hulp van velen kunnen jaarlijks veel dieren worden gered.

Namens St. Vogelrampenfonds

Thera te Boekhorst-Van Diezen

De eerstvolgende Openhuisdag wordt gehouden op zondagmiddag 17 mei 1998 in het Vogelhospitaal, Kweektuinstraat 1, Haarlem Noord tussen 13.00 en 17.00 uur.

De Heimanshof

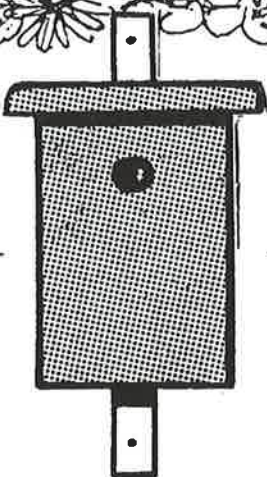
1 ha natuurtuin, gelegen aan de Wieger Bruinlaan te Hoofddorp.
tel. 023 - 5616736, 023 - 5581158, 023 - 5246243.

Geopend: op werkdagen van 9.00 tot 16.00 uur,
en in het eerste weekend van de maand
van 14.00 tot 17.00 uur.

op zaterdag én zondag is er één lezing van 14.30 tot 15.30 uur.

PROGRAMMA 1998

januari 3 en 4	<u>Nieuwjaarsbijeenkomst</u> en verder dia's van iedereen die maar wat meebrengt	wandeling door de winterse tuin
februari 7 en 8	<u>Reizigers van het plantenrijk</u> over zaden en vruchten	Ton Engelman, Haarlem
maart 7 en 8	<u>Het belang van inheemse bomen en struiken</u>	C. Marsman, De Bilt
april 4 en 5	<u>Het leven in de oceaan</u>	Hans Witte, Texel

Oproep

Welke enthousiaste vogelaar wil helpen
bij de nestkastcontrole in de parken van de
gemeente Haarlem?
Verdere informatie en eventuele aanmelding
bij Joop Cronau, telefoon 023-5240900

P.C. te koop!

Type XT. Af te halen tegen elk
aannemelijk bod, na telefonische
afspraken. Telefoon 023-5331557
(Na 18.30 uur)

Activiteitenprogramma Winter/Voorjaar 1998

Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie, afdeling Haarlem en omstreken
Secretariaat: Mw. J. de Vries, Tel. 023 5331557

- ✓ **Watervogelexcursie Amsterdamse Waterleidingduinen**
Zondag 11 januari
I.s.m. Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland. Vertrek: 10.30 uur, ingang Panneland, Vogelzangse Duinweg, Vogelzang. Duur: 3 uur. Toegangskaart verplicht.
Kijker meenemen. Informatie: Eric van Bakel, 023-5393507.
- ✓ **Vossenexcursie Kennemerduinen**
Vrijdag 16 januari
I.s.m. Nationaal Park Zuid-Kennemerland. Wandeling in de avondschemering door het leefgebied van de vos. Met enig geluk zijn er vossen te horen of te zien. Vertrek: 16.00 uur, ingang Bergweg, Bloemendaal. Duur: 2 uur. Toegangskaart verplicht.
Kijker meenemen. Deelname uitsluitend na aanmelden bij NPZK, 023-5411119.
- ✓ **Winterwandeling Amsterdamse Waterleidingduinen**
Zondag 25 januari.
Vertrek: 11.00 uur, ingang Zandvoortselaan, Zandvoort. Duur: ± 2 uur.
Toegangskaart verplicht. Informatie: Roelof Boddaert, 023-5717773.
- ✓ **Dialezing "Diersporen"**
Dinsdag 27 januari.
I.s.m. het KNNV. Presentatie: De Heer Martin Stevense. Aanvang: 20.00 uur, zaal open vanaf 19.30 uur. Locatie: NMC ter Kleef, Kleverlaan 9, Haarlem. De diersporen excursie van 14 februari sluit aan op de dialezing. Informatie: Jan-Willem van Velzen, 023-5291207.
- ✓ **Dialezing "Zeedieren"**
Donderdag 12 februari.
Presentatie: Leo van der Brugge. Aanvang: 20.00 uur, zaal open vanaf 19.30 uur.
Locatie: NMC ter Kleef, Kleverlaan 9, Haarlem. De strandexcursie van 15 februari sluit aan op de dialezing. Informatie: Jan-Willem van Velzen, 023-5291207.
- ✓ **Diersporenexcursie, Kennemerduinen**
Zaterdag 14 februari.
I.s.m. Nationaal Park Zuid-Kennemerland. Vertrek: 14.00 uur, ingang Bergweg, Bloemendaal. Duur: 2 uur. Toegangskaart verplicht. De excursie sluit aan op de dialezing van 27 januari.
Deelname uitsluitend na aanmelden bij NPZK, 023-5411119.
- ✓ **Strandexcursie, Zandvoort**
Zondag 15 februari.
Vertrek: 12.00 uur, voormalig strandpaviljoen Zuid, Boulevard Paulus Loot, Zandvoort. Duur: 2 uur. De excursie sluit aan op de dialezing van 12 februari.
Informatie: Erna Schreuder, 023-5314647.
- ✓ **Knoppenwandeling Landgoed Caprera**
Zondag 22 februari
I.s.m. het Nationaal Park Zuid-Kennemerland. Vertrek: 11.30 uur; ingang Caprera, Hoge Duin en Daalseweg, Bloemendaal. Duur: 2 uur. Toegangskaart verplicht.
Informatie: Leo van der Brugge, 023-5261584
- ✓ **Bomen in de winter, NMC ter Kleef**
Zondag 1 maart.
I.s.m. het KNNV. Vanuit de tentoonstellingsruimte en de kantine van het NMC zijn er diverse activiteiten rond het thema "Bomen in de Winter". Er wordt onder meer aandacht besteed aan de winterkenmerken van diverse soorten bomen, aanpassingen aan de winterse omstandigheden en de ontwikkeling van knoppen, twijgen en bladeren.
(Vervolg 'Bomen in de winter op de achterzijde')

Rondleidingen Thijsses Hof

Georganiseerd door medewerkers van de Hof en gidsen van het IVN.
Iedere eerste zondag van de maanden april t/m oktober.
Aanvang: 14.00 uur.
Ingang: Mollaan (achter het Pannekoekenhuisje), Bloemendaal.

(Vervolg 'Bomen in de winter')

- Tentoonstelling over het groeiproces van bomen en struiken.
- Dialezingen van 30 minuten. Aanvang: 11.30 en 13.30 uur
- Bomenexcursies naar de Algemene Begraafplaats aan de Kleverlaan. Vertrek 12.00 en 14.00 uur aansluitend op de dialezingen. Duur 2 uur.
- De Groene Winkel van het IVN is aanwezig.

De activiteiten zijn te bezoeken van 11.00 tot 16.00 uur. Locatie: NMC ter Kleef, Kleverlaan 9, Haarlem. Informatie: Leo van der Brugge, 023-5261584.

✓ **Vogelexcursie, Kennemerduinen**

Zondag 15 maart.

I.s.m. Nationaal Park Zuid-Kennemerland en Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Met speciale aandacht voor zingende boomleeuweriken en bij goed weer baltsende

roofvogels. Vertrek: 11.00 uur, ingang Bergweg, Bloemendaal. Duur: 2,5 uur. Toegangskaart verplicht. Kijker meenemen. Deelname uitsluitend na aanmelden bij NPZK, 023-5411119.

✓ **Bennebroekerbos. Stinzenplantenexcursie**

Zondag 20 maart.

22 naar alle wensschied

Vertrek: 11.00 uur; Binnenweg, tegenover ingang Linnaeushof, Bennebroek. Duur: 2 uur.

Informatie: Mieke Wilmink, 023-5287528.

✓ **Weidevogelexcursie Hekslootpolder**

Zondag 29 maart.

I.s.m. Vereniging Behoud de Hekslootpolder en Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

Vertrek: 8.00 uur, info-paneel hoek Spaarndamseweg/Vondelweg, Haarlem.

Duur: 2,5 uur. Kijker meenemen. Denk om warme kleding.

Informatie: Eric van Bakel, 023-5393507.

✓ **Excursie "Voorjaar in de Hout"**

Zondag 29 maart.

Vertrek: 11.00 uur, Restaurant Dreefzicht, Fonteinlaan, Haarlem. Duur: 1,5 uur.

Tevens is er een kindereexcursie voor kinderen van 4 t/m 10 jaar. Ouders gaan niet mee!

Deze excursie start en eindigt op dezelfde tijden als bovenstaande excursie.

Informatie: Dik Vonk, 023-5254140.

Stinzenplantenmiddag Thijsses Hof

Maandag 13 april / 2de Paasdag.

Van 12.00 tot 15.00 uur kan men op eigen gelegenheid wandelen in de hof. IVN-gidsen geven onderweg uitleg over de gevarieerde stinzenflora. Verspreid over de middag zijn er dialezingen van 20 minuten. De aanvangstijden worden ter plaatse aangegeven. Tevens is de Groene Winkel van het IVN aanwezig. Ingang Thijsses Hof: Mollaan (achter het pannenkoekenhuisje), Bloemendaal. Informatie: Theo Litjens, 023-5280173.

Natuurwandeling Wandelbos Groenendaal

Donderdag 16 april.

Vertrek: 19.00 uur. Duur: 1,5 uur. Informatie: Roelof Boddaert, 023-5717773.

Excursie Eetbare- en Geneeskrachtige Kruiden

Woensdag 22 april, Thijsses Hof.

Vertrek: 19.00 uur, ingang Thijsses Hof, Mollaan (achter het Pannenkoekenhuisje), Bloemendaal. Duur: 2 uur. Deelname uitsluitend na aanmelding (tot 1 week ervoor) bij: Ineke Bettink, Molenaerstraat 26 zwart, 2023 EK Haarlem, Tel. 023-254995.

Fiets/Wandelexcursie Vogels in de Houtrakpolder

Vrijdag 24 april.

I.s.m. de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland. Bezoekt worden: het Noorderbos, Westhoffbos en het nieuw gerealiseerde moeras Houtrakkerbeemden West. Vertrek: 19.30 uur, 3-sprong Noorderweg/Toegangsweg Westhoffbos, Houtrakpolder (halverwege Spaarndam en Buitenhuisen) Duur: 2 uur. Kijker meenemen. Informatie: Eric van Bakel, 023-5393507.

Excursie 'Natuur in de stad', Bolwerken

Zondag 26 april.

Vertrek: 14.00 uur, Noorderbrug, Schotersingel/Maerten van Heemskerckstraat, Haarlem.

Duur: 1,5 uur. Informatie: Dik Vonk, 023 5254140.

*check
vrijdag 20/3 of
Zondag 22/3*

Bij deelname aan onze activiteiten zijn de volgende bepalingen van toepassing, tenzij nadrukkelijk anders vermeld:

- Deelname is gratis, voor eventuele toegangskaarten dient men zelf te zorgen.
- Vooraf aanmelden is niet nodig, tenzij anders staat aangegeven.
- De activiteiten gaan altijd door.
- Het meenemen van honden is niet toegestaan.

Om parkeeroverlast op de terreinen te voorkomen, wordt men verzocht om gebruik te maken van de fiets of het openbaar vervoer.

Voor informatie over het openbaar vervoer kunt u bellen: 0900 9292.

Kosten f 0,50 per minuut.